

О.А. КРЕЦУЛ

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький,
Київська область, 08401, Україна

**РІДКІСНІ ВИДИ ФЛОРИ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ
«БІЛООЗЕРСЬКИЙ»**

Ключові слова: Національний природний парк «Білоозерський», Київська обл., флора, рідкісні види рослин

Національний природний парк (НПП) «Білоозерський» створений 11.12.2009 р. на території Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл. та Канівського р-ну Черкаської обл. на площі 7014,44 га землі, вилученої в державної організації Лісове господарство «Білоозерське», згідно з указом Президента України № 1048/2009 «Про створення Національного природного парку «Білоозерський»».

Доцільність створення НПП «Білоозерський» зумовлена тим, що на сьогодні в Лівобережній частині Лісостепу практично немає об'єктів високого рангу заповідності, зокрема національних природних парків. Рослинний покрив парку репрезентує типові для регіону фрагменти природної рослинності — тут представлені рідкісні рослинні угруповання та види, занесені до «Червоної книги України» та «Зеленої книги України».

Історія парку бере початок ще у 80-х роках ХХ ст., коли Т.Л. Андрієнко та М.Л. Клестов запропонували проект зі створення Національного природного парку «Переяславський» площею близько 24 тис. га, але, на жаль, цей проект не був реалізований.

За геоботанічним районуванням України (Геоботанічне районування ..., 1977), доповненим Я.П. Дідухом

та Ю.Р. Шелягом-Сосонко (2003), досліджувана територія розміщена в південно-західній частині Лівобережнодніпровського округу липово-дубових, грабово-дубових, соснових (на терасах) лісів, лук, галофільної та болотної рослинності (на межі з Північним Правобережнопридніпровським округом грабово-дубових, дубових лісів, остепнених лук і лучних степів) Української лісостепової підпровінції Східноєвропейської лісостепової провінції дубових лісів, остепнених лук і лучних степів Євразійської степової області Голарктичного домініону.

Ботанічні дослідження на території НПП раніше не проводилися. В літературі є лише окремі дані про рослинний світ Переяславщини (Рогович, 1869; Пачоський, 1893, 1913; Монтрезор, 1898, 1898—1891; Клеопов, Дубовик, 1926; Бортняк, 1975, 1978; та ін.).

Для території парку характерні сосново-дубові ліси, трапляються також невеликі ділянки дубових лісів, а у притерасних зниженнях — вільхових.

Протягом 2009—2010 рр. на досліджуваній території виявлено нові місцезнаходження п'яти рідкісних і зникаючих видів рослин, занесених до третього видання «Червоної книги України» (2009). Нижче наводиться їхня коротка характеристика.

***Salvinia natans* (L.) All.** — голарктично-давньосередземноморський вид. В Україні трапляється у водоймах долин річок Дніпра, Десни, Сіверського Дінця, Південного Бугу, Дністра, Дунаю, Ужу, Латориці, Боржави, у штучних водосховищах Дніпровського каскаду, ставках Лісостепу та Степу (Дубина, 2006). На території парку ми виявили дві, очевидно, найчисельніші в регіоні популяції виду. Зокрема, у кварталі (кв.) 25 рослини покривали водойму невеликими плямами вздовж берега озера Білого, значна частина якого заросла *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. Найбільш поширені ценози з домінуванням *Hydrocharis morsus-ranae* L., *Lemna minor* L., *Sparganium neglectum* Veeby. У кв. 22 рослини знайдені на заболоченому зниженні у сосновому лісі, де *S. natans* домінувала — становила близько 70 %. Рідкісні ценози *Salvinia natans* занесені до «Зеленої книги України» (2009).

***Epipactis helleborine* (L.) Crantz** — поліморфний євразійський вид із диз'юнктивним ареалом, широкою еколого-ценотичною амплітудою. У парку поодинокі трапляється майже на всій його території. Найчисельнішу популяцію виду ми знайшли в дубовому лісі у кв. 31. Деревостан утворюють *Quercus robur* L., поодинокі трапляється *Betula pendula* Roth та регіонально рідкісний для регіону *Juniperus communis* L. У трав'яному ярусі домінували *Convallaria majalis* L., *Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce, *P. multiflorum* (L.) All. Значною є участь *Campylopus rotundifolius* L., *Veronica chamaedrys* L., *Galium odoratum* (L.) Scop. Поряд із ними виявлено ще один рідкісний вид, занесений до «Червоної книги України», — *Stipa capillata* L.

***Liparis loeselii* (L.) Rich.** — голарктичний бореальний вид із диз'юнктивним ареалом. В Україні поширений у Карпатах, Прикарпатті, Закарпатті, на Розточчі, Опіллі, Поліссі, в Лісостепу, поодинокі трапляється у Степу. Зростає окре-

ними екземплярами або невеликими групами, зрідка утворює популяції, які налічують більше сотні генеративних особин. Для виду характерні різкі зміни чисельності рослин у популяціях протягом кількох років. Вид занесений до *Додатку 1 Бернської конвенції та CITES* (Вахрамеева и др., 1991; Вініченко, 2006). Ми виявили одне місцезростання цієї болотної орхідеї в районі Білого озера у кв. 17, де вид представлений поодинокими особинами.

***Iris sibirica* L.** — рідкісний євросибірський вид. В Україні поширений на Закарпатті, Прикарпатті, на Розточчі, Поліссі, рідше — у Правобережному та Лівобережному Лісостепу, а також у північній частині Степу та у Криму. Для популяцій виду характерне переважання куртин із генеративними особинами, в яких близько 10 % пагонів є квітконосними. Ми знайшли цей вид у сосновому лісі серед чагарникових заростей у кв. 22, де він утворив невелику куртину (близько 2 м²). Із чагарників тут домінує *Corylus avellana* L., з домішкою *Euonymus verrucosus* Scop. і *Sambucus nigra* L. У зниженій частині лісу переважає *Rubus idaeus* L.

***Stipa capillata* L.** — центральноевразійський степовий вид. В Україні поширений у Степу, Лісостепу, Криму, зрідка — на Поліссі (в південній частині) та у Прикарпатті. Зростає на степових і кам'янистих схилах, у чагарниках, рідше — на галявинах та узліссях. Нове місцезнаходження ми виявили на узліссі дубового лісу, в кварталах 30 і 31, де популяція виду сформована окремими куртинками рослин.

Отже, наведені відомості доповнюють загальну картину поширення рідкісних видів флори України та підвищують соціологічну цінність нової заповідної території — Національного природного парку «Білоозерський», що свідчить про її унікальність для Лівобережної частини Лісостепу.

1. Бортняк М.М. Матеріали до флори Київської області // Укр. ботан. журн. — 1975. — 32, № 4. — С. 445—448.
2. Бортняк М.М. Нові знахідки флори Київщини // Укр. ботан. журн. — 1978. — 35, № 4. — С. 356—361.
3. Вахрамеева М.Г., Денисова Л.В., Никитина С.В., Самсонов С.Л. Орхидеи нашей страны. — М.: Наука, 1991. — 224 с.
4. Вініченко Т.С. Рослини України під охороною Бернської конвенції. — К.: Хімджест, 2006. — 176 с.
5. Геоботаничне районування Української РСР. — К.: Наук. думка, 1977. — 303 с.
6. Дідух Я.П., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Геоботаничне районування України та суміжних територій // Укр. ботан. журн. — 2003. — 60, № 1. — С. 6—17.
7. Дубина Д.В. Вища водна рослинність // Рослинність України. — К.: Фітосоціоцентр, 2006. — 412 с.
8. Зелена книга України / За заг. ред. чл.-кор. НАН України Я.П. Дідуха — К.: Альтерпрес, 2009. — 448 с.
9. Клеопов Ю.Д., Дубовик М.В. Ботанична екскурсія до колишнього Переяславського повіту Полтавщини // Укр. ботан. журн. — 1926. — Книга 3. — С. 44—45.
10. Монтрезор В.В. Обзорение растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Киевской, Подольской, Волынской, Черниговской и Полтавской // Зап. Киев. об-ва естествоисп. — 1891—1898. — 508 с.
11. Пачоский И.К. Очерк флоры окрестностей г. Переяславля Полтавской губернии // Зап. Киев. об-ва естествоисп. — 1893. — Вып. 1. — С. 63—141.

12. *Рогович А.С.* Обзорение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской. — Киев, 1869. — 308 с.
13. *Червона книга України.* Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 900 с.

Рекомендує до друку
М.М. Федорончук

Надійшла 21.10.2010 р.

О.А. Крецул

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

РЕДКИЕ ВИДЫ ФЛОРЫ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА «БЕЛООЗЕРСКИЙ»

Приводится общая характеристика недавно созданного Национального природного парка «Белозерский». Отмечены новые местонахождения пяти редких видов флоры парка, занесенных в третье издание «Червоної книги України» (*Salvinia natans* (L.) All., *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Liparis loeselii* (L.) Rich., *Iris sibirica* L., *Stipa capillata* L.). Дана краткая характеристика их местообитаний.

Ключевые слова: Национальный природный парк «Белозерский», Киевская обл., флора, редкие виды растений.

О.А. Kretsul

G. Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University

RARE SPECIES IN THE FLORA OF BILOOZERSKY NATIONAL NATURE PARK

General description of the recently established Biloozersky National Nature Park is given. New localities for 5 rare species listed in the third edition of the Red Data Book of Ukraine are added. The habitats and short population characteristics for *Salvinia natans* (L.) All., *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Liparis loeselii* (L.) Rich., *Iris sibirica* L. and *Stipa capillata* L. are provided.

Keywords: Biloozersky National Nature Park, flora, rare plant species.